

TARTIŞMA

TERBİYEMİZ-2

Hamdele-salvele.

Tartışma terbiyemizi, bu terbiyenin sınırlarını konuşmak zorundayız diye düşünüyoruz ve konuşuyoruz. Müslümanlığımız susmuş, dili kemikleşmiş insanlar olmamızı gerektirmiyor. Fakat Müslüman olduğumuz için sınırsız konuşabilen, istediğini konuşabilen insan da olamıyoruz. Ortada bir çizgimiz var ve bu çizgimize Müslümanlığımız hükmediyor. Biz bu çizginin üzerinden bir tartışma terbiyesi takip ediyoruz.

Bu terbiyeye bazı sınırlar ve ilkeler tespit edebiliriz. Üç şey, Müslüman olduğumuz sürece bizim dilimizde herhangi bir şekilde ulu orta konuşulabilir, tartışılabilir değildir. Birincisi Allah'ın kitabı Kur'an, ikincisi Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin sünneti, üçüncüsü ise ashab-ı kiramın icma ettiği şeylerdir. İcma etmiş olmaları, Allah'ı ve Peygamberi'ni en iyi anlayan insanlar olarak bizim de edebimizle susmamızı gerektiriyor.

İcma; ashab-ı kiramın bir konuda topluca kanaat kullanmaları demektir. Binlerce böyle mesele yok belki ama çok güzel örnekler var.

Özetleyecek olursak; biz Müslüman insanlar olarak Kur'an tartışması yapmayız. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şahsını ve sünnetini tartışmayız. Ashab-ı kiramın topluca kanaat belirttikleri bir konuda kıyamete kadar bir daha kanaat belirtmeyiz. Bu bizim tartışma terbiyemizin kırmızı çizgileridir. Bu üç şey bizim için masumdur adeta. Kur'an zaten masum, Peygamber Efendimiz'in sahih sünneti, bize kadar intikalinde sorun olmayan sünneti de Peygamber masum olduğu için masumdur.

Ashab-ı kiramın binlercesinin oturup icma etmesini de masum bir çizgi olarak görüyoruz. Bir gün Müslümanlar'ın arasında, ashab-ı kiramın icma ettiği bir konu; mesela mürtetle savaşılır diye icma ettiler, mesela zekât vermemek le namaz kılmamak aynıdır dediler, böyle bir konu günün birinde Müslümanlar'a ait bir yerde tartışılıyor ise, Müslüman terbiyemiz bu üç şeyi tartışan, rakip görüş çıkararak kimseyi hain gözüyle bakmaya mecbur eder bizi. Madem Müslüman'ız, bu üç şey bizim kökümüzdür.

Ebu Hanife rahmetullahi aleyh bizim meyve veren ağacımızın dalıdır. Birisi Ebu Hanife'yi kökten koparsa bile -maazallah- daldır, seneye kopan yerinden filiz verir ve ağacımız büyümeye devam eder. Ama Kur'an'ımız, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sünneti ve ashab-ı kiramın icması köktür bizde. Köklerle oynandığında dallar kendiliğinden kurur zaten.

Bu üç şeyle asla oynamayız, tartışmayız, müdahale etmeyiz, masum ve kapalı görürüz. Bu üç şeyin dışındakilerde tartışma, görüş belirtme, karşı görüş belirtme caizdir, mümkündür, gereklidir.

Birisi Ebu Hanife'ye itirazda bulunabilir. Ebu Hanife bunu yanlış düşünmüş diyebiliriz. Bu diyebilirlik Ebu Hanife'nin kendisinden kaynaklanıyor. Ebu Hanife rahmetullahi aleyh bir defa kendisi gibi büyüklere görüş belirtmiştir. Din hususunda Ebu Hanife diye bir ismin varlığı bunun mümkün olduğunu gösteriyor. Kendisini yetiştiren hocalarına karşı görüş belirtti. Ebu Hanife'nin yetiştirdiği talebeleri henüz o vefat etmeden önce onun ilim meclisinde "biz senin gibi düşünmüyoruz" dediler. O da bununla iftihar etti, ne yapıyorsunuz çocuklar, demedi.

Ebu Yusuf rahmetullahi aleyhi adeta evlatlık gibi yetiştirdi. Ona hem babalık hem hocalık yaptı. Her iki açıdan Ebu Yusuf'un babası o; ilim babası ve maddî destek babası. Onun sağlığında Ebu Yusuf, ki

herhangi bir ilmihâlde bunu rahat görürsünüz, yüzlerce meselede “ben böyle düşünmüyorum üstadım” dedi. O da onu takdirle karşıladı. Çünkü Ebu Yusuf’un açısından Ebu Hanife masum değil.

Ama kardeşlerim, burada çizdiğimiz çizgi çok önemli. Bu ana çizgimizin dışında bir çizgi daha çiziyoruz. Bir insan doktora gidiyor. Doktor ona diyor ki: “Senin ciğerlerin su toplamış. Röntgende görünüyor, şöyle şöyle bir tedavi yapacağız.” Adam bu tedavi ağır diye başka bir doktora daha gidiyor. O doktor ise “Yok canım, senin bronşların kilitlenmiş, solunum sorunu yaşıyorsun, şöyle şöyle iyi olur” diyor. Bu bir doktorun içtihadıdır, öbürü de diğer doktorun içtihadıdır.

Ama mesleği esnafılık olan birisi, hayatında tıp kitabı görmemiş, anatomi kitabı görmemiş birisi, ilaç tavsiye ettiği zaman gülüp geçiyoruz, çocukluk kabul ediyoruz. İki doktor tartışıyorlar, biri diyor ki ciğer sorunu, diğeri filanca sorundur diyor. Adamlar şu kadar tahsil, şu kadar bin hasta görmüşler. Onlar işin içinden çıkamıyor. Bırak ciğerin yapısını anlayabilecek nitelikteki tıp bilgisini, bir koyunun ciğerini de görmemiş adam sana “filanca otu şöyle yap, filanca otla kaynat, sonra da şöyle böyle yap” diye tavsiyede bulunur.

Bu cahillik, edep dışılık, insan sağlığına karşı cinayettir. O senin tarif ettiğin ottan zehirlense Allah muhafaza buyursun katil olursun. Ama öbür doktor yanlış uygulama yapmış olsa bile bir içtihat olduğu için dinimiz o doktora herhangi bir ceza tahakkuk ettirmiyor. Bu kadarını becermiş. Doktorun dışında birisi bunu yaptığında büyük vebale giriyor.

Din hususunda müçtehitlerin görüş farklılıkları da böyledir. Ebu Hanife ve Ebu Yusuf kendi aralarında bir konuda farklı düşünebilirler ama sıradan bir insan, esnaftan birisi “ben de böyle düşünüyorum” dediği zaman, ot ilacı yapan köylünün kültürüyle hareket eden bir insana benzemiş olur.

Yani biz üç kaynağımız; Kur’an, sünnet ve ashab-ı kiramın icmasını asla tartışamayız. Onu dilimize dolayamayız, dediğimiz zaman bunu kastediyoruz. Neticede Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem in sağlığında da ashab-ı kiram farklı görüşleri aralarında konuşmuşlardır. Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem buna asla müdahale edip, ayıplayıp kınamamıştır.

Bir defasında mescide sonradan gelmiş sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz ve orada ashab-ı kiramın hararetli kader tartışması yaptıklarını görmüş. Sahabenin tarifiyle; “Mübarek yüzü nar gibi kızarmış” ve şöyle demiş: “Böyle tartışasınız diye mi Allah beni gönderdi?”

Aynı sahabi grubuna, Beni Kurayza’ya gitmeden kimse ikindiye kılmayın diye tembih etmişti Efendimiz. Bir grup kıldı bir grup kılmadı. Kılanlar dedi ki; “Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem muhakkak gidin, oyalanmayın demek istedi, namaz kılmamıza engel yok ki, zaten gidiyoruz.” Öbürleri dedi ki: “Bize namaz kılmayın dedi, biz kılmayız.” Fıkıh üzerinden yapılan bu mesele Efendimiz’e intikal ettiğinde hiçbir şekilde tepki göstermemiş, ‘aferin’ der gibi iki grubu da işine göndermiş.

Kaderi tartışmak ise çizgiyi aşmaktır, ona şiddetli tepki göstermiş. Kader bilgisi konusunda Ömer bin Hattab’la sıradan biri arasında fark yoktur. Ama fıkıh konusunda farklı düşünmek oradaki müçtehit âlimlerin, ashabın büyüklerinin Allah tarafından kendilerine verilmiş hakkıdır.

Burada küçük bir soru sorabiliriz. Dedik ki tartışma yapıyoruz, tartışmayı da ana çizgimiz korunduğu sürece sakıncalı bulmuyoruz. Peki, A veya B veya C şahısları oturup tartışırken yanlış yapma ihtimalleri yok mudur? Elbette vardır. Yani bir şekilde müçtehit insanın, din konusunda konuşan

insanın oturup hata yapması dine zarar vermek değildir Allah'ın izniyle. Niyet samimi olduğu sürece, Allah'ın dinine hizmet etmek olduğu sürece bu böyledir tabii. Vakfın kitabını satmak, vakfın dergisini daha çok satmak, vakıfta derslere gelen insan sayısını arttırmak gibi, şöhret olmak gibi batıl bir niyetten kaynaklanmıyorsa, sabah namazını kılan bir adamsa bunlar geçerlidir.

Hepimizin asla unutmaması gereken bir hadis-i şerifi muhakkak zihin dağarcığıımıza yerleştirmemiz lazım. Bu hadis-i şerif aslında niye mezhepler var, niye Ebu Hanife konuşup duruyor, Muhammed bin İdris eş-Şafiî niye kendi kendine göre içtihat yapıyor... gibi soruların cevaplarını barındırıyor.

Bu; Buharî (no: 7352), Müslim (no: 1716), Tirmizî (no: 1326), Nesaî (no: 5381), Ebu Davud (no: 3274) ve İbn Mace'nin (no: 2314) rivayet ettiği bir hadistir. Görüldüğü gibi kütüb-i sitte dediğimiz kitaplarda var ve onun dışında onlarca kaynakta da var.

Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem çok mühim bir kural koyuyor bu hadis-i şerifte.

Hadise geçmeden, kardeşlerim, Ebu Hanife rahmetullahi aleyhin simgelediği bir şey var: İctihat. Ebu Hanife simgeliyor; yoksa sadece Ebu Hanife'nin yaptığı bir iş değil. Ebu Hanife dediğimiz zaman, Allah'ın şeriatına ilim yoluyla hizmet edenlerin genel adı akla gelir adeta. Genelde de usul böyledir. Kıyastan söz edildiğinde Ebu Hanife hemen öne çıkarılır.

İctihat dendiğinde Ebu Hanife öne çıkarılır. Allah ona rahmet eylesin, 80 yılında doğdu, hicretin 150. senesinde yani Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellemden 140 sene sonra vefat etti. Ümmetin büyüklerini gördü. Demek ki Resûlullah'a çok yakın zamanda bu içtihat gayretini gösterdi. Diğer fukaha hep ondan sonradır. Peki, Ebu Hanife ne yaptı, kendi aklınca bir şey mi yaptı gibi soruların cevabını veren bir hadis-i şeriftir bu.

Amr bin Âs rivayet ediyor. Bunu muhakkak not defterlerimizin başına yazacağız, çünkü bugün iki makale okuduğu ya da konferans dinlediği için ümmetimizin büyüklerini ulu orta tartışma konusu yapanlar sanki büyük kabahatler işlemiş bir nesli tartışıyorlarmış gibi bir manzara oluşuyor. Moğol istilasına ses çıkarmayan cılız yürekli insanları tartışıyorlarmış gibi Ebu Hanife'yi ve emsallerini tartışıyorlar. Bu edep dışı kalan uygulamayı kabul etmediğimizi, bunun aslının Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ait olduğunu anlatan hadistir bu:

Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem buyuruyor ki:

إِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدْ ثُمَّ أَصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ ، وَإِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أخطأَ فَلَهُ أَجْرٌ .

“Hâkim (müçtehit) içtihat ettiğinde eğer içtihadı Allah'ın hükmüne tevafuk eder, içtihadında isabet ederse ona iki sevap var. Eğer içtihat eder ama isabet ettiremezse ona bir sevap vardır.”

Hâkim kimdir? Kadı. Kadı kimdir? Fakih. Çünkü bizde filan fakülteyi bitirip, şeriat mahkemesine hâkim olmuyorsun. Fakih olunca hâkim oluyorsun. Fakih ise içtihat edebilen insan demektir. Bu hadis-i şerif 10'dan fazla hadis kaynağında var, mütevatir değil ama manen mütevatir gibi bir hadis-i şerif.

Hadis-i şerif tam anlamıyla sahih bir hadistir. Peki, bu kadar sahih hadis-i şerif, müçtehit içtihat ettiğinde yanılırsa bir sevap kazanır diyor. Sübhanallah, şu dine bak, şu şeriata bak. İlim adamının

hatasına sevap yazıyor. Esasen Allah, bu beyazdır, demiş levh-i mahfuzunda ama bu müçtehit Kur'an'da bunu göremiyor. İctihat etmiş, bu kırmızıdır, demiş. Hata bile etseler Allah onlara bir ecir yazıyor. İsalet eder, beyaza beyaz diyebilirse, zaten iki sevap kazanıyor.

Bu teşvikten dolayı ümmet-i Muhammed'in ashab-ı kiramdan itibaren müçtehitleri samimi niyetlerle, şöhrete kapılmadan, medyatik olmak gibi bir endişe taşımadan sadece ve sadece Allah'ı ve Allah'ın şeriatına hizmet etmeyi, İslamiyet'in yaşanması için hizmet etmeyi düşünerek büyük bir görev yaptılar. Ebu Hanife milyon kere yanıldıysa milyon sevap kazandı. Yüzünde isabet ettiyse iki yüz bin sevap kazandı demektir. Elhamdülillah.

Bu ne biliyor musunuz kardeşlerim: Bir doktora tezi hazırlayıp götürüyorsun, danışmanın diyor ki; "kurula getirelim ama bilmiyorum, pek kabul edilir bir şey değil." Seni reddediyorlar; bir sene daha süre veriyorlar. Bir sene sonra da kabul ettiremezsen doktoran olmuyor. Ebu Hanife'nin yaptığı ve temsil ettiği müçtehit kadronun yaptığı çalışmaları ise Allah binlerce kez yanışına rağmen kabul ediyor. İlme hizmet ve yatırımın özeti bu kardeşlerim. Şeriatımızın ilim adamına gösterdiği şefkate ve teşvike örnek olarak bu muhteşem hadis-i şerifi alabiliriz.

Burada elbette içimize şöyle bir soru doğabilir: O zaman niye ben hem bakkalda hesap kitap yaparak hem de içtihat yaparak bu sevabı kazanamıyorum? Bu bakkallara ve benim gibi hocalara, ilahiyat fakültesinde okuyan gençlere, imam-hatip lisesini bitirmişlere değil, müçtehitlere tanınmış bir haktır. Ancak burada sizinle İmam Gazalî'nin dünyasına biraz gitmek istiyorum.

Asla ve kata, imam-hatip lisesini basit görmek gibi bir düşüncem yok. Tam aksine bu laik ortamda, altmış senedir Allah'ın şeriatına hizmette, İslam âleminde muadili olmayan bir yer doldurduğunu düşünüyorum.

Bu cümleyi tekrar ediyorum: İslam âleminde pek çok yer görmüş gezmiş bir kardeşiniz olarak, oradaki eğitim sistemlerini bilen biri olarak, Ezher'in nasıl bir yer olduğunu bilen biri olarak, İslam üniversitesi diye isim almış yerlerin eğitim sistemlerini bilen biri olarak söylüyorum: İmam-hatip liselerinin bilhassa yetmişli ve altmışlı yıllardaki örneğiyle, Ezher dâhil, program olarak İslam âleminde muadili yoktur. Dolayısıyla imam-hatip lisesi varlığı konusunda bir sıkıntı yaşamıyorum.

Ama imam-hatip kelimesini sadece devam edilen bir okulun adı olarak anlayan nesli, cihat heyecanı ve biraz önce bahsettiğimiz hadis-i şerifteki heyecanla dolduramayan eğitim kadrosunu tenkit ediyorum.

Kolundaki saate göre iş yapan, sekiz-beş anlayışını reddediyorum. Bu laik ortamda ümmetimin çocuklarına sunulmuş müthiş bir fırsat olarak görüp dolduranlar ki ben bir imam-hatip talebesi olarak böyle hocaların elinde yetiştim. Bir kısmı Rabbine kavuştu, onları yerler gökler dolusu rahmetle yâd ediyorum. Bir kısmı hâlâ yaşıyor, her gördüğümde minnetle ellerini öpüyorum. Onlara tebtilim ciddidir. Bir nesil yetiştirmede, Allah'ın şeriatını yerleştirmede benim gördüğüm, içinde bulunduğum bir kadro bu.

Bugün o büyük heyecanı öğretim kadrolarında göremediğim gibi yani sadece 'başka bir liseden daha iyidir' mantığıyla duranları kıyamet günü Rablerinin huzurunda büyük fırsatlar kaçırmanın mahcubiyetini hissedeceklerini anlıyorum. O sebeple imam-hatip lisesinde veya orta kısmında okuyup

da ümmetimin camisinde namaz kıldıramayacak kadar Kur'an bilgisi zayıf, fıkıh bilgisi zayıf insanların varlığı o programın kötülüğünden değil, uygulayanların hantallığındandır. Allah Teâlâ hilafeti kaldırmış bir diyara yeniden hilafeti ihya edecek bir programı hilafet düşmanlarının eliyle koydurttu. Bu Allah'ın kudretini ve azametini gösteriyor. Kıymet bilmemek, kıymet nankörü olmak ise herkesin kendi sorunu.

Yani imam hatip veya ilahiyat -ki ilahiyatlar için de benzer şeyler söylemek mümkün- tenkidim programın kendisine değil, program üzerinden adeta ümmetin umudunu sömürenleredir. Bu bir umut nesliydi, bu umudu sömürmenin bir hıyanet olduğunu tek başıma ben söylesem ne olur, diyenlerin batıl bir şey düşündüklerini düşünüyorum.

Zaten bunu hep tek başına kalmışlar bu günlere getirdi, elhamdülillah. Bizim zamanımızda da bin iki yüz talebeydik, yüzden fazla hoca vardı okulda, bunların beş altısından Allah razı olsun diye söz ediyorum.

Gerisi çomak sokmak için durur gibydiler. Özellikle matematik dersimiz zayıf olsun diye uğraşanları vardı. Matematik dersinde masal anlatırlardı. Üniversitelere gitmeyelim diye, fizik dersinde bir yıl içinde bir konu anlatmamış hoca gördüm. Genç olarak hoşuna gidiyor tabii, imtihanlar kolay oluyor. Sonra anladık ki adamın derdi başkaymış. Her hâlükârda biz üzüm mü yemek istiyoruz, bağcıyla sorunumuz mu var onu anlatıyorum.

Şimdi Rabbimden büyük rahmetlerle onu kıyamete kadar mezarında nur içinde yaşatmasını temenni ettiğim, dualar ettiğim, kalbimize feyiz akıtan büyük İhya-ı Ulumiddin'in sahibi İmam Gazalî'den nakiller yapacağım. Hâkimin içtihat etmesi gibi konuları konuştuk. Şimdi insanlar ben imam-hatip lisesi mezunuyum deyip bu işe soyunabilirler, ben ilahiyatta okuyurum diye soyunabilirler.

Bir de Gazalî'den ilahiyat ve imam-hatip lisesi yorumu almak istiyorum. Burada niye imam-hatip konusuna girdim? Bizim derdimiz üzüm yemek mi bağcıyı dövmek mi onu anlatıyorum. Biz üzüm yemek istiyoruz, derdimiz üzümdür, bağcıyla sorunumuz yoktur. Eğer kasıtlı anlaşılırsa yanlış anlaşılmış olur.

Kardeşler,

İmam Gazalî'nin İhya'sı bu ümmetin kültür kitabı diye bir kitap serisi olacak olsa, Muhasibî'nin ve onun gibi birkaç kişinin kitaplarından sonra bir numaradır, ilk kitaptır, en kaliteli kitaptır. Sevmeyenleri bile; "bu kitap özetlense çok iyi bir kitaptır" diyorlar.

Bugünkü dilde tercüme edilmiş Türkçesi maalesef yok. Ben talebeyken otuz küsur sene önce yapılmış tercümeleri var. Her hâlükârda Arapçasından okunması gerekir. Arapça okuma imkânı olmayanlar kütüphanelerinde İhya-i Ulumiddin bulundurmalarıdır. Baştan sona okunacak çapta kitap değildir, konu konu okumakta fayda vardır.

İmam Gazalî rahmetullahi aleyh, ilim diye bir başlıkla başlıyor. Önce ilimden ne anlaşılması gerektiğini izah etmiş. Arapçasında yüz sayfa kadar bir bölümdür. Keşke ilahiyat fakültelerine girişte, Arapça hazırlık sınıfında, Arapçayla beraber İhya'nın ilim babı da okunmuş olsaydı. Keşke imam-hatip lisesi talebeleri ilimle meşgul olacak kapasiteleri varsa hocalarından biri onlara yaz tatilinde İhya'nın ilim bâbını okutsalardı.

İlimden ne anlamamız lazım, Allah hangi ilme sevap vaat ediyor. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin zikrettiğimiz hadisteki mesajı kimler içindir... sorularının cevabı var. Özet bir şekilde pasajlar alacağım. Kim hangi ilmi okumalı, ne kadar okumalı, sonra kendini nerede kabul etmeli gibi soruların cevabını veriyor. İmam Gazalî rahmetullahi aleyh.

İlmin bize kadar gelen sürecinden söz ediyor. Muhammed bin İdris'ler, Ebu Hanife'ler, ashab-ı kiramın âlimleri ilimden ne anladılar, ne yaptılar onu anlatıyor. Mesela burada bir ilim dalı olarak tıbbın fıkıh medreselerinde kullanılmamasını ayıplıyor. Fukahanın hazır kitapları okutup tıp ilmine talebe ayırmamalarını geleceğe ait bir sorun olarak görüyor, kınıyor ve İmam Şafiî'den bu konuda nakiller yapıyor.

Sonra da şöyle devam ediyor: Eğer senin derdin ahiret ise, cehennemden kurtulmak istiyorsan o zaman iç sorunları da ilgilenilmesi gereken konu olarak göreceksin ve okuduğun ilimler sana bilgi kazandırdığı kadar, makam ve şöhret kazandıracak ilimler kadar, senin iç dünyanı da ıslah edecek ilimler de olacak.

“İlimde ilerledikçe iç bünyende düzelme olmuyorsa o ilim sana zararlı ilimdir, dikkat et. Başkası için ilim okuyan aptaldır, sefihtir. Bundan büyük ahmak olmaz.”

Şimdi hanım kızlarımız genelde, “Ben ilahiyat fakültesi okuyacağım, caiz mi?” diye soru soruyorlar. Umumiyetle soruları şu şekilde başlıyor: “Hocam benim yöremde dinî duygular çok zayıf, ilahiyat fakültesinden hem ilim öğreneceğim hem de insanların yaşayışını ıslah edeceğim, ilahiyat okumam caizdir değil mi?”

Bu cümle Gazalî'nin ifadesinde en ahmakça bir iştir. Allah, Gazalî'ye rahmet etsin, çığır açmış bu hususta. Bunu söylediği zamanda da medreselerde talebeler teheccüde kalkıyordu. Buna rağmen söylüyor bu sözleri. Allah'ın lütfuyla ileriye gören bir göz var. Kendi iç bünyesini toparlamadan başkalarına din öğretmeye çalışmayı ahmaklık görüyor. Sefihlik görüyor.

Bu ümmetin ilimden anladığı, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin bu vaadinin içini dolduran şeydir. Sonra diyor ki: Bir insan sağlıklı olmak için krem mi sürer derisine hep? İyi yaşamak için sürekli krem sürüyor, ciğerleri çürümüş haberi yok ama. Hep ders okuyup okutan, başkalarına okutanlar sürekli derisine krem süren insanlar gibidirler. Krem seni ne kadar güzelleştirecek ki, iç organların çürümüş. Onun için bizim okuduğumuz ilimler iç organlarımızı düzeltecek.

Sonra iç hastalıklara örnek veriyor; âlim hasetçi olmaz, riya yapmaz, dünya düşkünü olmaz. Binlerce rahmet diliyorum Gazalî'ye, ne muhteşem bir ifade.

Diyor ki: “Yavrum” diyor, “eğer oturup iç organlarını da yani maneviyatını da toparlayacak bir ilim sürecine girmek aşkı varsa sende, bu işi de anladiysan, o zaman farz ilimlerle meşgul olacaksın artık. Farz ilimleri de farz-ı ayın ve farz-ı kifaye olarak ayır. Farz-ı ayın ilimler zaten Allah'ın sana emrettiği şeylerdi, onları bitirdin mi farz-ı kifaye ilimlere geçebilirsin.”

Kifaye ne demek? Kendin bir numaralı sorumlu değilsin ama ileri atılıyorsun, “bunları yapayım” diyorsun. Sonra da tedrici yap kendine, yani basamak basamak sıçra. Bunu da bakın nasıl tarif ediyor. Dikkat ediniz, Gazalî ‘hüccetu'l-İslam’ olarak anılır; “Allah'ın kitabından başla. Sonra Resûlullah'ın sünnetini öğren. Sonra da Kur'an ve sünnetten dallanmış ilimlerle uğraş.” Fıkıh bu dallanmış ilimlerden

biri görüyor. Ne demek dallanmış; yani aslı Kur'an ve sünnet. O Kur'an ve sünnetten bir malzeme üretilmiş. Fıkıh böyle bir ilimdir. Böyle bir sıralama yap.

Çok dikkat ediniz kardeşlerim, bugünkü doktora tezine bir ömür harcayanlara da cümlesi var: "Tek bir ilim dalına iyice yerleşeceğim diye ömrünü çürütme sakın."

Allah rahmet eylesin, Zahidü'l-Kevserî ve Mustafa Sabri Efendi bir meclistelermiş, hocam Emin Saraç da talebeleri, yanlarında oturuyor. Zahid el-Kevserî'yi ziyarete gelmiş birisi. "Sen neredeydin, epeydir görüşemiyorduk?" demiş Zahid Efendi. Doktora tezimize uğraşıyordum, deyince adam, Zahid Efendi, Mustafa Sabri Efendi'ye dönmüş ve şöyle demiş: "Üstat, ilim öldü. Bir talebe dört sene bir başlıkta yazı yazar mı?"

Tabii Zahid Efendi ve Mustafa Sabri Efendi bu işi bir haftada bitiren adamlar. O adamın dört senede yazdığını bir gecede okuyan adamlar. Çünkü bir konuyu dört senede yazıyorsan, ilmin tamamını da bir milyon konudan ibaret kabul etsek, bir milyar senelik ömre ihtiyacın var demektir.

Gazalî devam ediyor: "Şu ilimlerin hepsi alettir." Fakih niye oluyorsun? Cennete girmek için. Demek ki fıkıh bir alettir. Asıl gayemiz o ilimler değil cennetini, Allah'ın rızasını istiyoruz. Onlar fıkıhtan geçtiği için okuyoruz. Sadece Kur'an olan kitabımız olduğu gibi ibadettir, alet değildir. Ama ulumu'l-Kur'an diye bir ders okuduğun zaman o alettir. Kur'an'ın kendisi alet değil gayedir. Elhamdülillah.

Devam ediyoruz: "Arapça'dan Araplar'ın kitabında yazdığını anlayacak kadar okuman yeterli. Arapça'ya dalma. Arapça bir alettir." Kendisi cennet değildir. Çok Arapça bilen cennete girmiyor. Bu sebeple Arapça'yla ömrünü çürütme.

"Tefsirde; Allah'ın sözünü anlayacak kadar okuman yeterli, müfessirlerin kavgalarına girme."

"Hadise gelince; yeterli olan 'Sahihayn'da olanı tahsil etmektir." Yani Buharî ve Müslim'deki hadisleri anlamak yeterlidir. "Ve bunu da o ilimde ehliyeti olan âlimin önünde yap." Çok dikkat edin, "ravilerin isimlerini ezberlemeye gelince, onlarla meşgul olmaya gerek yok, senden öncekiler onu hallettiler. Sen hadis oku, feyiz al, bereket al, yoluna devam et." Bunu söyleyen Gazalî rahmetullahi aleyh.

"Kalam ilmine gelince; selef-i salihinin neye inandığını bilmen yeterli." Hâlbuki kendisi iyi bir filozoftur. Ama istiğfar edip geri gelmiş ve burada da işaret ediyor ki, "biz de bu işlere girdik ama sonunu getiremedik, iyisi mi bari sen girme."

Kitabu'l-ilm dediği bu bölümünü şöyle bir kamp yapıp, telefonların kapalı olduğu, günde yedi defa yemek menüsünün olmadığı, saatte bir uykuyu açmak için çay içildiği bir kampta bu bölüm okunmalı. Not tutarak, altını, üstünü, kenarını çizerek okumak lazımdır. Çünkü ilimde herhâlde biz biraz çizgiyi aştık gibi görünüyor. Rabbim muinimiz olsun.

Burada Gazalî'nin "tartışmalı konularda gelinen nokta" diye bir başlığı var. Yani Müslümanlar arasında tartışmalar, hocaların birbirlerine cevapları, âlimlerin birbirlerinin hakkında yazdıkları kitaplar, sanki küfür bitti de Müslümanlar kendi içinde tartışıyor gibi verdikleri cevapları göz önünde bulundurarak okuyoruz.

“Ashap birbiriyle tartıştı. şimdi ben insanlar görüyorum; ‘Ebu Bekir’e karşı, mer’e karşı neler söylemişti İbni Abbas...’ diyorlar bana. İnsan Allah’tan utanır. Onlar Allah’ın şeriatı sivrilsin diye yaptılar. Sen nefisini sivirtiliyorsun bununla. Ne kadar çirkin bir şey ki Ebu Bekir’i alet ediyorsun, mer’i, İbni Abbas’ı alet ediyorsun.”

Tabii, Gazalı’nın döneminde bir sürü feylesoflar ve saireler büyük tartışmalar yapıyorlardı. Selçuklular’ın da dağılmaya başladığı bir dönem.

Burada çok hoşuma giden ve altını çizdiğim bir başlığı var: “Tartışmadan uzak olman insanların ve cinlerin şeytanlarından korunman demektir.” Tartışmalara daldığında bile bile kendini şeytana teslim edersin.

Allah rahmet eylesin.

Diyor ki: “Bir tartışmada hakkaniyet var mı, gerçekten Allah için mi tartışıyorlar yoksa nefislerini mi şımartıyorlar, şöyle lebilirsin; gerçekten Allah için tartışan biri kalemini kaybetmiş gibidir. “Benim kalemimi gören var mı? Nerede benim kalemim?” diye arıyor. “şurada kalemin” dediklerinde, “Verir misin kalemimi, teşekkür ederim” der ve gider. Bir Müslüman gerçekten Allah için tartışıyorsa karşısındaki hakkı söylediğinde, kaybettiği kalemi bulmuş adam gibidir.”

“Yani Allah razı olsun, doğruyu sen söyledin der, kucaklar karşısındakini gider. Ama biz bakıyoruz ki hiç kimse kaybettiğini arayan bir adam gibi değil, karşısındakini kaybettirmeye çalışan adam gibi tartışıyor. İşte bu Allah için değil, ashab-ı kiramın mantığıyla değil ve bu sebeple reddediyoruz” diyor Gazalı’mız, rahmetullahi aleyh.

Hamdele-Salvele.